

Datum
2024-01-29

Diarie nr
5.0-2310-1291

Ert datum

Er beteckning
U2023/02898

Utbildningsdepartementet
u.remissvar@regeringskansliet.se

Ny myndighetsstruktur för finansiering och innovation (SOU 2023:59) och Statlig forskningsfinansiering Underlagsrapporter (SOU 2023:19)

Sammanfattning

Utredningen föreslår en reformerad myndighetsstruktur för en mer effektiv statlig forskningsfinansiering. SGI ser i huvudsak positivt på de förslag som lämnas och indelningen i tre nya myndigheter. Vi har däremot synpunkter på utredningens förslag att fördela all statlig extern finansiering av forskning och innovation via de tre myndigheterna.

SGI anser inte att den verksamhetsnära och verksamhetsstödjande forskning som idag finansieras av myndigheter med annat huvuduppdrag än forskningsfinansiering kan säkerställas i den modell som föreslås. Vi anser heller inte att de forsknings- och innovationsfinansierande myndigheternas unika roll för att främja och nyttiggöra forskning har beaktats i utredningen. SGI anser att konsekvensanalysen i kapitel 7 är bristfällig i dessa avseenden. SGI saknar en redovisning av alternativa lösningar, där myndigheters möjlighet att utlysa medel bibehålls, fast via en gemensam utlysnings- och ansökningsplattform (enligt kapitel 6.5.4). SGI saknar även en konsekvensanalys av vad förslaget innebär för forskare och forskningsmiljöer inom mindre forskningsfält, speciellt med avseende på långsiktighet i finansiering och kontinuitet.

SGI:s program för teknikutveckling och forskning inom förorenade områden berörs direkt av utredningens förslag. SGI:s forskningsfinansiering är verksamhetsnära och stödjande för uppdraget att utveckla kunskap och teknik för sanering och återställning av förorenade områden, inte minst när det gäller PFAS-förorenade områden och förorenade sedimentområden. Vi befarar att utredningens förslag leder till minskad effektivitet, relevans och träffsäkerhet i finansieringen av forskningsprojekt, till men för SGI:s arbete inom förorenade områden liksom för det nationella efterbehandlingsarbetet.

SGI har även ett nära forskningssamarbete med andra myndigheter som finansierar forskning för gemensamma kunskapsbehov. Indirekt påverkar utredningens förslag vår möjlighet att bedriva verksamhetsnära forskning och utveckling inom geoteknik med finansiering av bland annat Trafikverket, Naturvårdsverket och MSB. Denna forskning stödjer utvecklingen av geoteknisk kunskap inom infrastruktur och samhällsbyggnad, förorenade områden och den förebyggande krisberedskapen mot ras och skred, samt förkortar tiden mellan forskningens genomförande och implementeringen av ny teknik.

SGI:s forskningsfinansiering

SGI finansierar extern forskning till stöd för vårt uppdrag enligt instruktion att ansvara för forskning, teknik- och kunskapsutveckling inom arbetet med sanering och återställning av förorenade områden. Av de villkor som anges i Naturvårdsverkets regleringsbrev för budgetår 2023 och 2024 för ramanslaget 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden, ap.4, framgår att SGI får använda högst 15 miljoner kronor för finansiering av teknikutveckling och forskning inom förorenade områden (Tuffo). Den forskning som finansieras är nära kopplad till myndighetens uppgift att bedriva tillämpad forskning och sprida kunskapsresultat med särskilt fokus på PFAS-förorenade områden samt förorenade sediment. Den externa forskningen stödjer även i övrigt SGI:s arbete med forskning och utveckling inom arbetet med sanering och återställning av förorenade områden, utifrån behov identifierade i samverkan med bland annat Naturvårdsverket, SGU och länsstyrelserna.

SGI har noterat faktafel i beskrivningen av SGI:s verksamhet och vi vill göra följande rättelser och förtydliganden:

- Kap. 3.3.2. Här framgår det inte att SGI i sin instruktion har ett ansvar för forskning, teknikutveckling och kunskapsuppbyggnad när det gäller förorenade områden. Det framgår inte heller att SGI finansierar extern forskning till stöd för vårt myndighetsuppdrag och att det finns en särskild anslagspost, ap.4, för detta under ramanslag 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden i Naturvårdsverket regleringsbrev. I beskrivningen anges inte heller att det finns en bidragsförordning som ger SGI möjlighet att ge stöd till forsknings- och utvecklingsprojekt inom förorenade områden, förordning (2017:721).
- Kap. 3.5.1 och i tabell 3.3 står det att viss utbetalning gjorts inom vår uppdragsverksamhet (beräknad budget 13 mnkr 2023). Detta är fel. Det är inte inom uppdragsverksamhet som utbetalningen gjorts utan utbetalningen av bidrag till SGI:s forskningsprogram för teknikutveckling och forskning inom förorenade områden (Tuffo) har gjorts med medel som regeringen anslagit i ap. 4 under ramanslag 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden i Naturvårdsverkets regleringsbrev.

SGI:s synpunkter

Myndigheternas behov av verksamhetsnära FoU

Utredningen har ett fokus på de fem stora FoU-finansiärerna. Det behov som andra myndigheter har av att finansiera verksamhetsnära FoU kommer i skymundan. Verksamhetsnära FoU utgör ett mycket viktigt stöd och kommer till användning genom myndigheternas uppgifter och myndighetsutövning. Vissa myndigheter, som SGI, bedriver både egen FoU och finansierar extern FoU till stöd för verksamheten. De myndigheter som idag finansierar forskning- och utveckling besitter en unik insyn i kunskapsbehovet inom respektive verksamhetsområde och utgör ett viktigt komplement till de stora forskningsråden. SGI noterar att utredningen föreslår att myndigheten för strategisk forskning ska samverka med andra myndigheter vid utformning och genomförande av finansieringen för att kunna finansiera forskning och innovation som stödjer andra myndigheters sakområden (Sid 308). Det finns dock specialiserade forskningsområden som är viktiga för den enskilda myndighetens uppdrag och som riskerar att åsidosättas om finansieringen flyttas till den föreslagna myndighetsstrukturen samtidigt som kompetensen om sakområdena ligger kvar hos myndigheten.

SGI anser inte att myndigheters behov av verksamhetsnära och verksamhetsstödande forskning kan säkerställas i den modell för forskningsfinansiering som föreslås. Detta gäller både med avseende på forskningsfinansieringens inriktning och volym som långsiktighet.

Nyttiggörande av FoU

Utmaningarna i att effektivt nyttiggöra resultaten från forskning för att bidra med lösningar på stora samhällsutmaningar är väl kända. SGI uppmärksammar att utredningen pekar på behovet av forskning och innovation för den offentliga sektorns utveckling (sid 217). I det sammanhanget vill SGI speciellt lyfta fram myndigheternas roll. Den FoU som finansieras av myndigheterna omsätts i användning och praktisk nytta i samhället genom myndigheternas samverkan, uppgifter och myndighetsutövning. På så sätt förkortas avståndet mellan forskning och samhällsnytta.

SGI anser inte att den unika roll att främja och nyttiggöra forskning, som de forsknings- och innovationsfinansierande myndigheter med annat huvuduppdrag äger, har beaktats i utredningen. SGI anser att myndigheternas inflytande över finansiering av tillämpad forskning och innovation bör förstärkas för att skapa större förutsättningar för samhällsnyttig verksamhet.

Brist på konsekvensanalys

SGI anser att konsekvensanalysen i kapitel 7 är bristfällig. Den redovisade konsekvensanalysen domineras av argument för utredningens förslag och beskrivningar av dess förväntade positiva effekter. De uppenbara riskerna som föreligger för negativa konsekvenser för myndigheter med annan huvuduppgift har inte beskrivits. Vi anser inte att utredningen redovisar övertygande vinster som motiverar nedläggningen av möjligheter att finansiera forskning för myndigheter med annat huvuduppdrag.

SGI saknar även en utförlig redovisning av alternativa lösningar, speciellt det uppenbara alternativet att bibehålla möjligheten att utlysa medel för myndighetsnära forskning hos myndigheter med annan huvuduppgift. Men, då i kombination med en gemensam utlysning- och ansökningsplattform. SGI stödjer utredningens förslag i kapitel 6.5.4 och anser att betydande effektivitetsvinster kan göras genom att de forsknings- och innovationsfinansierande myndigheterna använder samma utlysning- och ansökningsplattform, och även harmoniserade regelverk samt en gemensam kommunikation om utlysningar.

SGI saknar även en konsekvensanalys av vad förslaget innebär för forskare och forskningsmiljöer inom mindre forskningsfält, speciellt med avseende på långsiktighet i finansieringen och kontinuitet. Det finns en risk att mindre forskningsfält kommer att åsidosättas och eller försvinna in i större områden där de osynliggörs. Osäkerhet om, och brist på, finansiering riskerar att leda till nedmontering av nätverk och forskargrupper som det blir svårt att sedan bygga upp igen. SGI anser därför att man måste utreda konsekvenserna för små forskningsområden där kompetens byggts upp under lång tid.

Konsekvenser för SGI

Finansieringen av forskning genom SGI:s program för teknikutveckling och forskning inom förorenade områden (Tuffo) berörs direkt av utredningens förslag. Vår bedömning är att administrationen inom forskningsprogrammet bedrivs effektivt och att forskning med både en hög kvalitet och relevans finansieras. I detta sammanhang vill SGI påpeka att Riksrevisionen i sin granskningsrapport från 2021 över statliga myndigheters FoU-verksamhet särskilt pekade ut SGI som en av få myndigheter som alltid granskar underlag i de ekonomiska redovisningarna från bidragsmottagarna (Riksrevisionen rapport 2021:5). Den externa forskning som finansieras stödjer SGI:s uppdrag och ger möjlighet att styra ytterligare forskning mot de specifika behoven inom det nationella

arbetet med sanering och återställning av förorenade områden. Om förändringen genomförs får det konsekvenser för SGI:s förutsättningar att effektivt bidra i utvecklingen av kunskap och teknik för sanering och återställning av förorenade områden, inte minst när det gäller PFAS-förorenade områden och förorenade sedimentområden.

Genom att finansiera verksamhetsnära forskning och utveckling kan SGI också bidra till att förkorta tiden mellan forskningens genomförande och implementeringen av ny teknik då samhällsnytta uppstår. SGI får bland annat genom sin samverkan med andra myndigheter och aktörer kännedom om kunskapsbehovet och särskilda utmaningar när det gäller förorenade områden. Detta ger SGI förutsättningar att verka för att forskningsresultaten sprids och kommer till faktisk användning. Vi befäradar att utredningens förslag, om de genomförs, leder till minskad effektivitet, relevans och träffsäkerhet i finansiering av forskningsprojekt. Detta försämrar SGI:s förutsättningar att upprätthålla sitt ansvar för forskning och utveckling inom förorenade områden, och därmed leder till negativa konsekvenser för det nationella efterbehandlingsarbetet.

SGI vill även lyfta värdet av andra myndigheters finansiering av forskning som bidrar till att uppfylla specifika samhällsbehov. SGI bedriver forskning och utveckling som finansieras av bland annat Trafikverket, Naturvårdsverket och MSB och som syftar till att möta verksamhetsnära samhällsbehov inom olika sektorer med stöd av SGI:s geotekniska kompetens. Exempelvis inom infrastruktur och samhällsbyggnad och inom den förebyggande krisberedskapen mot ras och skred. Genom denna samverkan bedriver SGI verksamhetsnära forskning och utveckling som stödjer både SGI:s utveckling av geoteknisk kunskap och de finansierande myndigheternas uppdrag.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektören Johan Anderberg efter föredragning av forskningschefen David Bendz. I ärendets slutliga handläggning har även avdelningschefen Mikael Stark, programansvarige Carolina Ersson, forskningsamordnarna Christel Carlsson, Hjördis Löfroth och Yvonne Ohlsson samt forskaren Bo Westerberg deltagit.

Detta ärende har beslutats elektroniskt och har därför inga underskrifter.

STATENS GEOTEKNISKA INSTITUT

Johan Anderberg

David Bendz